תניא כוותיה דרב חסדא [א] כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן ביום טוב חוץ משמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב: איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון כיון דמדרבנן הוא לא מדכרינן או דילמא משום פרסומי ניסא מדכרינן אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא אינו מזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא[ב] סבר לאדכורי בבונה ירושלים אמר להו רב ששת[ג] כתפלה א מה תפלה בהודאה אף ברכת המזון בהודאה[ד]: איבעיא להו מהו להזכיר ראש חודש בברכת המזון אם תימצי לומר בחנוכה דרבנן לא צריך ראש חודש דאורייתא צריך או דילמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה לא מזכרינן רב אמר ב מזכיר רבי חנינא אמר אינו מזכיר אמר רב זריקא נקוט דרב בידך דקאי רבי אושעיא כוותיה דתני ר' אושעיא [ה] ג ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח וחוש"מ ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ואין בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון ימים שאין בהן קרבן מוסף כגון שני וחמישי (ושני[ו]) ותעניות ומעמדות שני וחמישי מאי עבידתייהו אלא שני וה' וב'[ז] של תעניות ומעמדות ד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בשומע תפלה ה ואם לא אמר אין מחזירין אותו (ואין בהן קדושה על הכוס[ח]) ואין בהן הזכרה בברכת המזון: איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה במוספין כיון דלית ביה מוסף בדידיה לא מדכרינן או דילמא יום הוא שחייב בארבע תפלות רב הונא ורב יהודה דאמרי תרוייהו אינו מזכיר רב נחמן ורבי יוחנן דאמרי תרוייהו ו מזכיר אמר אביי לרב יוסף הא דרב הונא ורב יהודה דרב הוא דאמר רב גידל אמר רב ראש חדש שחל להיות בשבת המפטיר בנביא בשבת אינו צריך להזכיר של ראש חדש שאילמלא שבת אין נביא בראש חדש מי דמי התם נביא בדר"ח ליכא כלל הכא איתיה בערבית ושחרית ומנחה אלא להא דמיא דאמר רב אחדבוי אמר רב מתנה אמר רב יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה בשבת א"צ להזכיר של יום טוב שאילמלא שבת אין נביא במנחה ביום טוב

ולית

בברכת המזון. בתפלה פשיטא לן שהרי להלל ולהודאה נקבעו כדאמרינן לעיל[ט]: **לא מזכרינן.** לא חייבו להזכיר: **אינו מזכיר.** אינו צריך להזכיר: **מה תפלה בברכת הודאה.** דהא כולה מילתא דחנוכה עיקרה להודאה נתקנה: **בהודאה[י].** בברכת הארץ: **ואומר מעין המאורע בעבודה.** לבקש רחמים על ישראל ועל ירושלים להשיב עבודה למקומה לעשות קרבנות היום: **שני וחמישי.** משמע של כל שבתות השנה ומאי עבידתייהו לזוכרם ולחלקם משאר ימות השנה: **של תעניות.** שהיו גוזרים תעניות על הגשמים שני וחמישי [ושני] במס' תענית (דף י.): **ושל מעמדות.** כלומר לימים של מעמדות שהיו מתענין ארבעה תעניות בשבת שני ושלישי ורביעי וחמישי ומעין המאורע דידהו תפלת תענית: **ערבית.** לילי כניסתן ואע"פ שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית מאחר שנכנס היום והכי נמי אמר רב הונא במסכת תענית (דף יא:) יחיד שקבל עליו תענית אף על פי שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית. ובתשו' הגאונים מצאתי ברייתא שנו רבותינו פעמים שאדם שרוי בתענית ואינו מתפלל ופעמים שאינו שרוי בתענית ומתפלל הא כיצד כאן בכניסתה כאן ביציאתה כלומר ערב תענית אע"פ שעתיד לאכול לאחר תפלה מתפלל תפלת תענית וליל מחרתו אף על פי שעודנו בתענית כשמתפלל תפלת ערבית אינו מתפלל תפלת תענית וסוף דברי הגאונים כתבו אבל אין אנו רגילים לומר ערבית ואפילו שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ויטעום כלום ונמצא שקרן בתפלתו: **אין מחזירין אותו.** דלאו דאורייתא ניהו: **בברכת המזון.** של ערבית בכניסתו וכ"ש ביציאתו שכבר עבר היום: **של חנוכה במוספין.** בתפלת מוספין דשבת ור"ח שבתוך ימי חנוכה מהו להזכיר על הניסים בהודאה: **בד' תפלות.** ערבית ושחרית ומוסף ומנחה וכיון שחובת תפלה זו היום אינה פחותה משאר תפלות של יום: **אין נביא בר"ח.** הכא נמי הואיל אלמלא ר"ח אין מוספין בחנוכה לא בעי לאזכורי: **הכא איתיה** (בשחרית וערבית) **ומנחה.** וכיון שהיום מחויב בארבע תפלות כמו כן זו: **המפטיר בנביא במנחה בשבת.** מצאתי בתשובת הגאונים שהיו רגילים לקרות בנביא בשבתות במנחה עשרה פסוקים ובימי פרסיים גזרו גזרה שלא לעשות וכיון שנסתלקו נסתלקו: **אין נביא במנחה ביום טוב.** ואף על גב דאיתיה שחרית הואיל ומנחה לאו משום יום טוב אתי לא מזכרינן:

ככל

ולא גזרי' נתן לתוך חלב מהותך שמן אטו לא נתן דבלא נתן נמי לא אסור אלא אטו שאין מהותך אע"ג דבחלב מהותך גזרינן גזרה לגזרה דגזרי' אטו שאינו מהותך ושאינו מהותך אטו שמא יטה הא לא חשיב גזרה לגזרה דכשאינו מהותך ודאי יטה לפי שאינו נמשך אחר הפתילה אבל הכא משום שמא יטה עליו לית לן למימר ודאי יטה ותירץ ר"י דהכא לא חשיב גזרה לגזרה דיו"ט ושבת כי הדדי ניהו כדאמרינן בפרק במה אשה (לקמן דף ס: ושם) גבי סנדל המסומר וקשה לרשב"א דהכא גזרינן יו"ט אטו שבת וגבי כל הכלים (לקמן דף קכד. ושם) מסקינן דלא גזרינן ושמא אין להשוות גזרות של חכמים זו לזו אותם שאינם במלאכה אמת: **גזירה** יו"ט אטו שבת. וקשה לרשב"א הא דתנן בפ"ג דביצה (דף כ: ושם) מעשה ושאל ר' טרפון עליה ועל החלה שנטמאת ואמרו לו לא יזוזו ממקומם והשתא לרבה אמאי לא יזוזו והא מותר להסיק תחת תבשילו דלא שייך בה למיגזר יו"ט אטו שבת כמו בשמן ולפי טעמא דאין שורפין קדשים ביום טוב ניחא וצריך לדחוק דגזרינן חלה בשבת אטו שמן:

תניא כוותיה דרב חסדא. וא"ת והא משמע חוץ משמן שריפה דאין מדליקין בשבת ולא ביו"ט והיינו דלא כרב חסדא דלדידי' מדליקין בשבת וי"ל דה"ק כל אלו שאמרו אין מדליקין בשבת מדליקין ביום טוב וכ"ש אותו שמדליקין בשבת מדליקין ביום טוב חוץ משמן שריפה שאף על פי שמדליקין בשבת אין מדליקין ביום טוב וכו':

איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון. תימה דהך מילתא הוה ליה לאסוקי לעיל גבי מילי דחנוכה:

מהו להזכיר של חנוכה בבהמ"ז. בתפלה פשיטא ליה דמזכיר משום דתפלה בצבור הוא ואיכא פרסומי ניסא אבל בבהמ"ז שבבית ליכא פרסומי ניסא כולי האי:

מזכיר בהודאה. דעל הנסים הודאה היא ולא תפלה:

בבונה ירושלים. כמו בר"ח שאומר יעלה ויבא בבונה ירושלים ומשום דיעלה ויבא היא תפלה ותחנונים תקנוה בבונה ירושלים דהיא נמי תפלה ובי"ח תיקנוה בעבודה שהיא תפלה להשב ישראל לירושלים: **או** דילמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה כו'. והא דאמר בפ"ג דמגילה (דף כב: ושם) כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית ציבור וט' באב קורין שלשה ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ראש חודש וחולו של מועד קורין ד' היינו מנהג בעלמא שאין רגילין לעשות מלאכה[כ]:

דתני ר' אושעיא (כוותיה) כו'. מהכא לא הוה בעי למיפשט לעיל דאינו מזכיר חנוכה בברכת המזון דאיכא למידחי דדוקא נקט תעניות ומעמדות אבל חנוכה ופורים אף על פי שאין בהן קרבן מוסף צריך להזכיר משום פרסומי ניסא ואיפכא ליכא למיפשט דדילמא נקיט תעניות ומעמדות משום[ל] תפלת מוסף והוא הדין לחנוכה ומיהו אף בחנוכה ופורים אם לא אמר בתפלה אין מחזירין אותו כדתניא בהדיא בתוספתא דברכות (פרק פ"ה): **תעניות** ומעמדות ערבית שחרית ומנחה כו'. מה שפי' הגאונים שאין אנו רגילין לאומרה ערבית ואפילו שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו[מ] ומה שש"צ מתפלל שחרית[נ] היינו לפי שא"א שלא יתענה אחד מהם וקשה[ס] לר"י אם כן היאך לוה אדם תעניתו ופורע הלא ימצא שקרן בתפלתו קודם תקנת הגאונים ולעיל בפ"ק (דף יא.) דאמר ליזוף מר וליפרע הלא כבר התפלל תפלת תענית: **אלא** להא דמיא דאמר רב אחדבוי כו'. תימה תרתי מילתא דרב למה לי לישמעינן יום טוב שחל להיות בשבת וכ"ש ראש חודש דליכא נביא כלל ותירץ ר"י דחדא מכלל חבירתה איתמר:

שאלמלא שבת אין נביא במנחה. וקשה לר"י דתנן בפרק שלישי דמגילה (דף כא. ושם ע"ש) בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה ואין מפטירין בנביא ותירץ ר"ת דנביא דהכא היינו כתובים שהיו מפטירין בכתובים בשבת במנחה כדאמר בפרק כל כתבי (לקמן דף קטז:) בנהרדעא פסקי סידרא בכתובים במנחתא דשבתא ומגילה איירי בנביא ממש:

ולית

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) תוספתא פרק ג, ב) [תוספתא ברכות פ"ג ע"ש וקל"ע], ג) [דף כא:], ד) תענית כו., ה) [וע"ע תוספות חגיגה יח. ד"ה ר"ח ותוס' ר"ה כג. ד"ה משום ותוס' מגילה כב: ד"ה ושאין], ו) עי' תוס' תענית יא: ד"ה לן.

ליקוטי רש"י

מעין המאורע. לפי חדש או מועד. **בעבודה.** כגון יעלה ויבא בברכת עבודה [ביצה יז.]. **מעמדות.** ארבעה ועשרים משמרות של כהנים היו ושמואל ודוד תיקנום ועל כל משמר היה מעמד בירושלים שקובעין ועומדין בעיר ועומדין על קרבן אחיהם ולגד אלו הדרים בירושלים היו מעמדות בכל עיר שישראל נחלקו לכ"ד מעמדות כנגד ארבעה ועשרים משמרות כדתניא בברייתא של ארבעים ותשע מדות והיינו דתנן היה מעמד בירושלים כהנים לוים וישראלים. כהנים ולוים של משמר היו עולים [לירושלים] כהנים לעבודה ולוים לשיר ומכל המעמדות היו קבועין בירושלים לעמוד על קרבן אחיהם, והשאר היו מתכנסין לעריהם ומתפללין על קרבן אחיהם שיתקבל ברצון ומתענין ומוציאין ספר תורה ביום תעניתם וקורין במעשה בראשית [תענית כו.]. ארבעה ימים בכל שבת שאנשי משמר ישראל מתכנסין בעריהן ומתענין וקורין במעשה בראשית כדאמרינן במסכת תענית (כז.) [יומא פו:].

[מכאן שייך לעמוד ב]

איכא בינייהו דרב ברונא. דאמר חלב מהותך בקערה שמן כל שהוא [לקמן כו.]. **בעטרן.** פסולת דייסא. לאחר שיוצא הזפת מן העץ זב ממנו על ידי האור פסולת נגלל כשמן והוא עיטרן [שקורין דוזי"ש בלשון כנען] [לעיל כ:]. **שאין שורפין קדשים ביו"ט.** דאין מבערין קדשים טמאים מן העולם ביום טוב ואפילו על ידי אכילת בהמה ולא תימא דוקא שריפה משום דהבערה שלא לצורך היא דהא אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב והבערה לצורך היא דהדלקת נר ביום טוב לצורך אכילה היא ומותרת אפילו הכי בשמן שרפה לא והוא שמן תרומה שנטמאת דגזרת הכתוב היא שאין קדשים טמאים מתבערים ביום טוב דרחמנא אמשכה להבערתן דכתיב באש ישרף (ויקרא ז) הלכך מלאכה היא [ביצה כז:]. **שאין תלמוד לומר עד בקר.** תניינא והנותר ממנו עד בקר דמאי למכתב והנותר באש תשרפו [דלאמה דלשריפה] קאי והכי קאמר והנותר ממנו בזמן שאמרתי לך דהיינו בקר ראשון כשיבא בקר שני שהוא חולו של מועד תשרפו אבל ביום טוב לא [לקמן קלג.]. **בקר שני.** דהיינו ט"ו דהכי משמע קרא ולא תותירו ממנו עד בקר דהיינו עד בקר של ט"ו ולאו נותר ממנו עד לידך בקר באש תשרפו דהיינו יום ט"ז שהוא חולו של מועד [תמורה ד:]. דמאי למכתב והנותר ממנו באש תשרפו מאי עד בקר הא כתיב ברישא דקרא לא תותירו ממנו עד בקר אלא הכי קאמר והנותר לבקר הראשון שהוא יו"ט המתן עד בקר שני שהוא חול ושורפו ללמדך שאין שורפין קדשים ביו"ט ואפרוייהו כבליל גולין (פסחים פג:) [יבמות עד.]. **ולא עולת חול ביום טוב.** דאמא אפילו הקטר עולה אינו דוחה יום טוב וכל שכן שריפת פסול שלה [פסחים פג:]. **ולא מבשיריו.** שאפשר לעשותן מערב יום טוב [שמות יב, טז]. היכולין לעשות מבעוד יום [פסחים שם].

עין משפט
נר מצוה

מט א מיי' פ"ב (מהל' תפלה הל' יג ופ"ב) מהלכות ברכות הלכה ו סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' תרפב סעיף א:

נ ב מיי' פ"ב מהל' ברכות הלכה יג סמג שם טוש"ע א"ח סי' תפח:

נא ג מיי' פ"ב מהל' תפלה הלכה י סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' תכב סעי' א וסימן תכ סעיף ב:

נב ד מיי' שם הל' יד טור וש"ע א"ח סי' תקסה סעיף א ג:

נג ה שם סעיף ג:

נד ו מיי' שם הל' יג סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרפב סעיף ב:

רבינו חננאל

ותניא כוותיה כל השמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אבל מדליקין בהן ביו"ט חוץ משמן שריפה שאין שורפין קדשים [פסולין] ביו"ט: **אמר רבא** מזכיר של חנוכה בברכת המזון כתפלה מה תפלה בהודאה אף ברכת המזון בהודאה. **אמר רב** מזכיר של ר"ח בברכת המזון **דתני רב הושעיא** ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח וחוש"מ ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומרין מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ואין בהם קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בבהמ"ז. ימים שאין בהם קרבן מוסף כגון שני וחמישי ושל תעניות ומעמדות ערבי ושחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בשומע תפלה ואם לא אמר אין מחזירין אותו ואין בהם קידוש על הכוס ולא הזכרה

הגהות וציונים

א] צ"ל **רבה** (יעב"ץ): ב] בכת"י א"ל **רבא**: ג] בכת"י נוסף כאן עוד ר' יצחק **נפחא איקלע לבי ריש גלותא סבר לאדכורי בבונה ירושלים אמר ליה כתפלה** וכו': ד] מחקו המהרש"ל וכן ליתא בכת"י וברשב"א ובריטב"א בר"ן: ה] גם כאן מחק המהרש"ל "ושני" (וכן ליתא בכת"י ובראשונים הנ"ל באות ד): ו] פ"א ל"ג (גליון) כ"כ המהרש"ל: ז] ורש"י זו צ"ל לפני רש"י ד"ה מה תפלה (מהר"ם בנעט): ח] ליתא בכל הדפוי' וכ"ה נכון, (דק"ס): ט] בר"ן **בימים**, ברש"י שבריי"ף **וימים**: י] בגמ' שם הגירסא "ילמהר" מתפלל וכ"ה ברש"י שם והעיר שם רעק"א בגליון הש"ס שרש"י כאן לא גורס שם "ילמהר" ועיי"ש בשפת אמת: כ] תפלה זו (דפו"ר) וכ"ה בכת"י ונדצ"ל **שתפלה זו חובת היום**: ל] [צ"ל בערבית ושחרית] (גליון): מ] שלא לעשות כן (כן העתיק הרשב"א במגילה כא ע"ב): נ] דיבור זה שייך לעיל כג ע"ב: ס] צ"ל **חלה אטו שמן** (דפו"ר, וכן העתיק המהרש"א, רש"ש): ע] עיין רש"א (גליון): פ] המהר"ם מגיה שצ"ל **משום שאין בהם** תפלת מוסף והוא הדין **חנוכה**, והגרא"מ הורוויץ מגיה שלי"ג משום תפלת מוסף אלא שצ"ל **מעין המאורע בשומע תפלה**: צ] בכת"י ומה שש"ץ **אומר עננו בשחרית**: ק] בכת"י קשה בלי וא"ו:

הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

ולית הילכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דא"ר יהושע בן לוי יום הכפורים שחל להיות בשבת המתפלל נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא שנתחייב בארבע תפלות קשיא הילכתא אהילכתא אמרת הילכתא כריב"ל וקיימא לן הילכתא כרבא דאמר רבא יו"ט שחל להיות בשבת שליח ציבור היורד לפני התיבה ערבית אינו צריך להזכיר של יום טוב שאילמלא שבת אין שליח צבור יורד ערבית ביו"ט הכי השתא התם בדין הוא דאפילו בשבת נמי לא צריך ורבנן הוא דתקוני משום סכנה אבל הכא יום הוא שנתחייב בארבע תפלות: ולא באליה כו': חכמים היינו תנא קמא איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי:

מתני' אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שומשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט ר' טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד:

גמ' מ"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט מנהני מילי אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר שאין ת"ל עד בקר מה ת"ל עד בקר בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו אביי אמר אמר קרא עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט רבא אמר אמר קרא הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו רב אשי אמר (שבת) שבתון עשה

ככל הני שמעתתא. רב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי. אלא כתפלה אחת כך מברכה לכל דבר היום ומזכיר: **צריך להזכיר של שבת.** לומר ותתן לנו את יום המנוח ואת יום הכפורים הזה וחותם מקדש השבת ויוה"כ ואע"פ שאין תפלת נעילה בשבת: **יום הוא שנתחייב בד' תפלות.** לאו תפלת הלילה בכלל אלא תפלות היום שחרית מוסף מנחה ונעילה: **שליח ציבור היורד ערבית.** המתפלל ברכת מעין שבע קונה שמים וארץ מגן אבות בדברו: **משום סכנה.** מזיקין שלא היו בתי כנסיות שלהן בישוב וכל שאר לילי החול היו עוסקין במלאכתן ובגמרן מלאכתן מתפללין ערבית בביתן ולא היו באין בבית הכנסת אבל לילי שבת באין בבית הכנסת ושמא יש שאין ממהרין לבא ושוהין לאחר תפלה לכך האריכו תפלת הצבור: הכי גרסינן נחום (א) **אומר** מדליקין בחלב מבושל. והוא מהותך: **היינו ת"ק.** דאמר ולא בחלב כל חלב במשמע: **דרב ברונא.** דשרי ע"י תערובת שמן כל שהוא: **ולא מסיימי.** אין ניכר מי אוסר ומי מתיר: **מתני' שמן שריפה.** שמן של תרומה טמאה. ובגמ' מפרש טעמא: **רבי ישמעאל אומר כו'.** בשבת: **עטרן.** פסולתא דזיפתא: **מפני כבוד השבת.** שריחו רע: **שמן שומשמין כו'.** מסקנא דמילתא דחכמים היא: **צנונות.** לנון: **שמן דגים.** מקרבי דגים שנימוחו: **פקועות.** דלעת מדברי: **נפט.** מין שמן שריחו רע כדאמרינן בסדר יומא (דף לט.) בא למדוד נפט אומרים לו מדוד לעצמך שאין אדם רוצה לסייעו: **גמ' מנהני מילי.** דאין שורפין דאי לא ממעט לה קרא אית לן למימר ליתי עשה דבאש תשרופו וידחה את לא תעשה כל מלאכה: **שאין ת"ל עד בקר.** זימנא אחריתי אלא והנותר ממנו באש תשרופו דהא כתיב עד בקר ברישא: **בקר שני.** שהוא חולו של מועד והכי משמע והנותר ממנו לבקר ראשון עד בקר שני תמתינו ותשרפוהו: **עולת חול.** כגון אברי תמיד של ערב יו"ט שלא הוקטרו מבעוד יום אין מעלין אותן משתחשכה וה"ה קדשים פסולים לא שרפינן: **הוא לבדו.** קראי יתירי נינהו דמצי למכתב אך אשר יאכל לכל נפש יעשה לכם: **מכשירין.** מכשירי האוכל כגון לעשות שפוד וסכין ותנור וכירים: **לבדו.** למעוטי מילה שלא בזמנה דלא דחיא שבת ויו"ט דאי לא מעטיה קרא אתיא בק"ו דתילתי בפ' ר' אליעזר (לקמן קלב:) דהכי תניא התם ומה צרעת שדוחה את עבודה ועבודה דוחה את השבת מילה שלא בזמנה דוחה אותה דהכי תניא התם מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה ויליף לה מקראי שבת שנדחית מפני עבודה אינו דין שתהא מילה שלא בזמנה דוחה אותה אתא לבדו לאפוקי מהאי ק"ו דלא תדרוש ליה וממילא שמעינן מינה דמלוה שאין זמנה קבוע ויכול לעשותה למחר אינה דוחה יום טוב וה"ה לשריפת קדשים טמאים:

עשה

ולית הילכתא ככל הני שמעתתא. פי' בקונטרס כרב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי ואומר ר"י דלא היה לו למנות דרב גידל בהדייהו דאפילו ריב"ל מודה דאין צריך להזכיר של ראש חדש בנעילה כיון דנעילה בר"ח ליכא כלל וכן אנו נוהגין שלא להזכיר:

איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי. הקשה ריב"א אמאי לא מסיימי והא אמר בהמוכר פירות (ב"ב דף צג:) דכל תנא בתרא לטפויי אתא וי"ל דהכא דאיכא ג' תנאים איכא למימר דלא אתא לטפויי אלא אנחום המדי דאמר מדליקין בחלב מבושל בעייה ואתו חכמים למימר אפילו במבושל אין מדליקין בעייה אבל בנתינת שמן לתוכו מותר וטעמא דת"ק נמי איכא למימר דאסר בנתינת שמן דומיא דזפת ושעוה ולא מסיימי משום דאיכא למימר תנא בתרא לטפויי אתא:

לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט. וא"ת היכי ילפינן תרומה מקדשים דקדשים דין הוא שאין שריפתן דוחה יו"ט לפי שאין יכול ליהנות בשעת שריפה ולא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותר' נמי שלא לצורך אלא שלא לצורך אוכל נפש אבל צריך שיהא קצת צורך להתחמם או לשום הנאה אבל הבערה לגמרי שלא לצורך לא הותרה אלא שריפת תרומה טמאה שמותר ליהנו' בשעת שריפה למה יאסר מאי שנא משמן חולין שמותר לשורפו ולהדליקו להנאתו דאטו תרומה לפי שיש מצוה בשריפתה מיגרע גרע ואומר ריב"א דודאי גרע דכיון שאסרה תורה כל הנאות רק הנאת שריפה אם כן הבערה זו אינה לצורך הנאתו אלא לשם מצות שריפה אלא שהתורה לא הקפידה שיהנה ממנה בשעת ביעור' ולהכי לא דחיא יו"ט מידי דהוה אנדרים ונדבות דאין קרבים ביו"ט למ"ד משלחן גבוה קא זכו וכן שתי הלחם לדידיה אין אפייתן דוחה יו"ט אע"פ שיש בהן אכילת אדם משום דעיקרן לצורך גבוה ולמ"ד קריבין ביו"ט היינו משום דקסבר דעיקר שחיטתן ואפייתן נמי לצורך אדם אבל שריפת תרומה טמאה ודאי לשם מצות ביעור ולא לשם הנאה הלכך אסור ביו"ט כשאר קדשים ולר"י נראה דלא שייך בשריפת תרומה לומר משולחן גבוה קא זכו ולא דמו לשתי הלחם שהאפייה היא לצורך גבוה שהרי אחר אפייה צריך לעשות בהם תנופה וכן אחר שחיטת נדרים ונדבות עושין מהן לגבוה אבל תרומה טמאה אין עושין ממנה לגבוה כלום וליכא למימר בה משולחן גבוה קא זכו והכי מפרש ר"י לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט פי' גזרו תרומה אטו קדשים וא"ת ומאי איריא אטו קדשים משום דאין שורפין קדשים ביו"ט נגזור משום תרומה שלא לצורך דאפילו שורפין קדשים ביו"ט דאתי עשה ודחי לא תעשה תרומה שלא לצורך אין שורפין דמשמע מתוך פרש"י בסמוך דאין עשה בשריפתה אלא מדרבנן וי"ל דשריפת תרומה שלא לצורך לא שכיח דשום אדם לא ישרפנה חנם כיון שיכול ליהנות בשריפתה וכדמוכח בירושלמי כלשון הזה:

בקר שני לשריפתו. וא"ת אי בקר שני דוקא ואינו יכול לשורפו בליל מוצאי יו"ט היכי מוכח דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב הא ע"כ אינו מטעם דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב דהא בליל מוצאי יום טוב נמי אין שורפו ואם כן גזרת הכתוב הוא לשרוף בבקר שני וי"ל הא דאין שורפין בלילה היינו משום דהקפיד הכתוב שלא לשרוף הקדשים בלילה כדאשכחן בשלמים דאין נאכלין לאור שלישי ואפילו הכי אין נשרפין אלא ביום שלישי כדדריש בריש פסחים (דף ג. ושם) ביום השלישי באש ישרף ביום אתה שורפו כו':

ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב. תימה כיון דקרא בשבת איירי מנא ליה למדרש ולא עולת חול ביום טוב דילמא דוקא ולא חול בשבת דחמיר מיום טוב וי"ל דאביי סבר כרבי עקיבא דדריש בפרק אלו קשרים (לקמן דף קיד.) עולת שבת בשבת אחרת לימד על חלבי שבת שקריבין ביום טוב מדאיצטריך קרא למשרי עולת שבת ביום טוב אם כן עולת חול ביום טוב אסור דסבר נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב כדאמר התם ורבי ישמעאל פליג התם ודריש עולת שבת בשבתו לימד על חלבי שבת שקריבין ביוה"כ אבל שקריבין ביום טוב לא איצטריך דקסבר נדרים ונדבות קריבין ביום טוב:

ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו. פירש בקונטרס מה צרעת שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת מילה דוחה אותה שבת שנדחית כו' וקשה בפרק ר"א דמילה (לקמן דף קלב: ושם) לית ליה לרבא א) האי קל וחומר דקסבר האי דצרעת דוחה את העבודה לאו משום דחמירא אלא משום דנגעא הוא דלא חזי והר"ר יוסף פורת לא גרים דאתיא

בק"ו

עין משפט
נר מצוה

נה א מיי' פ"ב מהל' תפלה הל' טו טוש"ע א"ח סי' רפד וסי' תכג סעיף ג:

נו ב מיי' פ"ב מהל' תפלה הל' ז טוש"ע א"ח סי' תרנג סעיף ג:

נז ג מיי' פ"ט מהלכות תפלה הל' יב סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' רסח ס"ח וסי' תריט סעיף ג:

נח ד מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טור וש"ע א"ח סי' רסד סעיף ג:

נט ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ו:

ס ו מיי' פ"ב מהל' י"ט הל' ח:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג נחום המדי אומר:

תוספות ישנים

א) וק"ת עשה ק"ו מאוכל נפש שלא נכרתו עליו [י"ג בריתות] כו', ואיכא למיפרך מה לאוכל נפש שכן מצוה שוברת:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה עטרן פסולתא דזיפתא. עי' לעיל כ ע"ב: שם ד"ה שמן דגים מקרבי דגים שנמוחו. עי' לקמן מ ע"א תוס' ד"ה אימא מינייהו: שם ד"ה פקועות דלעת מדברי. עיין רד"ק (מ"ב ד לט): תוס' ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא כו' וי"ל דהכא דאיכא שלשה תנאים. עיין כ"ק נט ע"א תוס' ד"ה אימא בינייהו כמה גופנא: שם ד"ה לפי כו' נגזור משום תרומה שלא לצורך. ק"ל הא גם בשלא לצורך הוי רק דרבנן דמדאורייתא הרי הואיל ולי מקלעי אורחים מה"ת לא גזרי בכך. ואולי דקושייתם אהא דלעיל כג ע"ב ד"ה אמר כו' לפי שאין שורפין קדשים דלאו לא ק"ל הואיל נמי האופה מיום טוב לחול:

רבינו חננאל

בבהמ"ז. ואסיקנא נמי דמזכיר של חנוכה בתפלת המוסף של שבת ושל ר"ח טבת כרבי יהושע בן לוי דאמר יוה"כ שחל להיות בשבת המתפלל תפלת נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא שנתחייב בד' תפלות. **והלכתא כרבא** דאמר ש"ץ היורד ערבית ביום טוב שחל להיות בשבת א"צ להזכיר של יו"ט שאלמלא שבת אין ש"ץ יורד ערבית ביום טוב ומשום סכנה הוא בשבת אין ביום טוב לא. אבל הא דאמר רב ר"ח שחל להיות בשבת המפטיר בנביא א"צ להזכיר של ר"ח שאלמלא שבת אין נביא בר"ח וגם זה שאמר המפטיר בנביא במנחה ביו"ט שחל להיות בשבת א"צ להזכיר של יו"ט שאלמלא שבת אין נביא במנחה ביו"ט בהני (תלת) [תרתין] לית הלכתא כוותיה דרב: **ואקשינן** אהא דתנן ותנ"א אחד חלב מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו היינו ת"ק דתני לא באליה ולא בחלב ונחום פליג עלייהו ואמר מדליקין בחלב מבושל מכלל דת"ק אסר אפילו בחלב מבושל. **ושנינן** יש לומר כן ת"ק סבר אין מדליקין בחלב מבושל בפני עצמו ואם נתן בהו שמן מותר כרב ברונא אמר רב נחום מתיר בחלב מבושל אע"פ שלא נתן בהו שמן ורבנן בתראי אסרי אפילו בשנתן בהו שמן: **ומנא לן שאין שורפין קדשים ביו"ט.** חזקיה תני מלא תותירו אביי אמר עולת שבת בשבתו זו לבדה ולא עולת חול בשבת ולא עולת יו"ט בשבת וכן לא עולת חול ביו"ט רבא אמר כתיב הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו ומה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות שלא בזמנה אין דוחה יום טוב קדשים שלא נכרתו עליהן ברית אינו דין שלא ידחו יו"ט שלא בזמנם כגון קדשים שעבר זמנן שנעשו נותר וטעונין שריפה: **תרומה טמאה ביו"ט אסור לשורפה** הא בחול מותר מנלן אמר רבא כשם שמצוה לשרוף קדשים הפסולים בחול כן מצוה לשרוף התרומה שנטמאת ואמרה תורה בשעת שרפתה תהנה ממנה שנאמר ואני נתתי לך את משמרת תרומותי בב' תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא בשתיהן נתתי לך

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) [לעיל כא.], ב) לקמן כו. (רש"ש), ג) [לעיל כג:], ד) עיין תוס' לעיל דף כג. ד"ה מריש, ה) תוספתא פרק ב, ו) [לעיל דף כג: וש"נ], ז) עיין תוס' פסחים מו. ד"ה לא, ח) לקמן קלג. פסחים פג: תמורה ד: פ"ס, ט) [עי' תוס' לעיל דף כג: ד"ה גוזרין], י) [פסחים דף עג:], יא) עיין פסחים קיב: (מחזור ויטרי סימן קה עיי"ש), יב) שמות כ ו, יג) שמות ב ז, יד) ביצה כח., טו) [וע"י תוספות כתובות נב. ד"ה ליתן], טז) ביצה דף יב. עיי"ש בתוס' ד"ה הי"ג, יז) [וע"י מ"ש רש"י במשנה פלפה כז: ד"ה פלה שנשמשה ומס'], יח) [מלות יט.], יט) ביצה כא., כ) שם כ., כא) [וע"י תוס' פסחים מו. ד"ה לא תקרא ותוס' מלה כו: ד"ה ועל], כב) כה. ד"ה מצות, כג) עיי"ש בה"א (בה ע"א), כד) כמו מילה לקמן קלב רש ע"א דף קלג ע"א.

רב נסים גאון

פרק ב לבדו ולא מילה שלא בזמנה הבאה מק"ו. עיקרה בפ' ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת (דף קלב) דת"ר מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין

תורה אור השלם

א) וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנֹּתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: [שמות יב, י]

ב) עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: [במדבר כח, י]

ג) וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא יֵעָשֶׂה בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם: [שמות יב, טז]

ד) אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת חַג יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן: [ויקרא כג, לט]

ליקוטי רש"י

[ההתחלה בעמוד א]

ולא מילה שלא בזמנה. דאי לא ממעט קרא אתיא בקל וחומר לדחות ומה צרעת שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה [illegible] דכיון דשלא בזמנה היא כגון גר שנתגייר וקטן שנולד [illegible] ועבר זמנה נדחית למחר ונמי שריפת פסול קדשים נמי כמילה שלא בזמנה דלאפשר לשהוייה דמי [שם פד.].

הגהות וציונים

א] נרצ"ל דתקינו (ב"ש) ובטור סימן רסח דתקון: ב] [צ"ל באש תשרופו שאין כו'] (גליון): ג] בדפרי' ליתא (גליון): ד] בכתי"י דרב הונא ודרב יהודה ודרב גידל ודרב אחדבוי: ה] [שייך לעיל במשנה כ:] (גליון): ו] אולי צ"ל הפסוק דיו"ט, וידחה את כל מלאכה לא יעשה בהם (שמות יב, טז) ובכתי"י לא תעשה דמלאכה: ז] הוא תירוץ אחר, כאילו אמר 'ועוד' (מהרש"א, מהר"ם): ח] צ"ל והכא (באה"מ ב"ש, וכ"ה בדפו"ר), ולפנינו ע"פ מהרש"ל: ט] יש להוסיף עולת חול (באה"מ):

עשה[א] והוה ליה [א] יום טוב עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ביום טוב הוא דאסיר הא בחול שפיר דמי מ"ט אמר רבא[ב] כשם [ג] שמצוה לשרוף הקדשים שנטמאו [ד] כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת ואמרה תורה [א] בשעת ביעורה תיהני ממנה היכן אמרה תורה מדרב נחמן [ה] דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא [א] ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי [ו] בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך ואיבעית אימא מדרבי אבהו דאמר [ז] רבי אבהו א"ר יוחנן [ב] ולא בערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנטמאת ואימא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של קדש שנטמא לאו קל וחומר הוא [ח] מה מעשר הקל אמרה תורה לא בערתי ממנו בטמא קדש חמור לא כ"ש א"ה תרומה נמי לימא ק"ו הוא הא כתיב ממנו ומה ראית מסתברא קדש לא ממעיטנא שכן סימן פנ"ק עכ"ם פיגול נותר קרבן מעילה וכרת אסור[ג] לאונן אדרבה תרומה לא ממעיטנא שכן מחפ"ז סימן מיתה חומש

ואין

עשה הוא. דמשמע שבות בו: **ואין עשה.** דבלא תשרופו דוחה יו"ט דהוא לא תעשה ועשה. ואע"ג דהדלקת נר ביו"ט מלאכה המותרת היא הואיל והבערת אוכל קדשים שאין נהנין מהן נאסרין גם זו לא יצא מן הכלל[ט]: **הא בחול שפיר דמי.** לאיתהנויי מינה: **מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת.** דדמיא לקדש ועוד משום תקלה: **לא בערתי ממנו.** במעשר שני כתיב: **בטמא.** בין שאני טמא בין שהוא טמא: **קדש לא ממעיטנא.** מהך מומרא: **שכן.** יש בו חומרי פנקע"ס ולאוי גם לאו חייבין עליו משום פיגול שחטו על מנת לאכול חוץ לזמנו ואכל אפילו בזמנו[י]. ומשום נותר חוץ לזמנו ממש ולא חשב מתחלה. וקרוי קרבן ויש בו מעילה ואף על גב שקדש (הנותר[כ]) לאכילת כהנים אין בהן מעילה מ"מ תורת מעילה שייכא ביה אם קדשי קדשים הן יש בהן מעילה לפני זריקה לכל הנהנה מהן ואם קדשים קלים הן יש מעילה באימוריהן לאחר זריקת דמים[ל] לאפוקי תרומה דלית בה כלל: **וכרת.** לאוכלה בטומאת הגוף ותרומה במיתה בידי שמים ימיו נקצרים אבל אינו הולך ערירי: **אסור לאונן.** ק"ו ממעשר אבל תרומה מותרת לאונן ביבמות בפרק הערל (דף עג:) זר זר[מ] ב' פעמים זרות אמרתי לך ולא אנינות. אונן כל זמן שלא נקבר מתו[נ]: **מחפ"ז.** מיתה בידי שמים לזר האוכלה או כהן טמא. וחומש לזר האוכלה בשוגג דכתיב (ויקרא כב) כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו אבל קדש משעה שיש היתר לכהנים כתרומה ויצא מידי מעילה שוב אין חומש בשגגת אכילתו. ויש דמוקמי לה בחומשין דחומשא ולא נהירא דהא רבינן ביה חומש דחומש בהקדש בפרק הזהב (בבא מציעא דף נד:):

ואין

בק"ו דהא בלאו ק"ו נמי אתיא דלאו עשה ודמי לא תעשה ורב אשי הוא דמשני דיו"ט עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה וקשה לר"י דבפ"ק דביצה (דף ח: ושם) משמע דלית ליה לרבא דיו"ט עשה ולא תעשה הוא גבי אפר כירה דפריך סוף סוף יו"ט עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דכיסוי דוחה לא תעשה ועשה אלא אמר רבא כו' ודוחק למימר דהש"ס ניחא ליה למיפרך דיו"ט עשה ולא תעשה הוא דקי"ל כרב אשי אבל רבא אע"ג דלית ליה ליו"ט[צ] עשה ולא תעשה מ"מ אין כיסוי דוחה יו"ט מלבדו ור"י מפרש דאתיא בק"ו מנדרים ונדבות דדחו יו"ט אף על גב שלא נכרתו עליהם י"ג בריתות[ק] מילה לכ"ש וקסבר רבא דקריבין ביו"ט וליכא למיפרך מה לנדרים ונדבות שכן לצורך גבוה כדפריך בפ' ר' אליעזר דמילה (לקמן קלג:) מה לעומר ושתי הלחם שכן לצורך גבוה דהא לאו חובה נינהו ואפילו חטאות ואשמות לא מיקרו צורך גבוה כיון דאי לא חטא לא בעי לאייתינהו ואית ליה לרבא א)[ר] דיום טוב עשה ולא תעשה כדמוכח בביצה להכי איצטריך ק"ו דאי לאו ק"ו לא הוה צריך קרא למיסר ורבא לא קאי אשריפת קדשים אלא הש"ס מייתי משום דמינה נמי שמעינן דאין שריפת קדשים דוחה יו"ט:

ה"ל יו"ט עשה כו'. וא"ת הך אמוראי דלעיל דסברי דיו"ט לא תעשה גרידא נילף מהכא דלא דחי עשה את ל"ת וכי האי גוונא פריך בפ"ק דיבמות (דף ו.) ושמא מיכן[ש] לא נילף לפי שיכול לעשות אחר יו"ט [מ"י]:

הא בחול שפיר דמי מ"ט כו'. תימה מהיכא תיתי דתרומה טמאה אסורה בהנאה דבעי מ"ט אי ממעשר הקל כדמשמע בסמוך איכא למיפרך מה למעשר שכן הד"ם ט"ב[ת] כדפריך בהערל (יבמות דף עד:) וליכא למימר דהוה אסרינן ליה משום דאיקרי קדש דכתיב (ויקרא כב) ונתן לכהן את הקדש או משום דהוקשה לקדשים כדאמר במעילה בפרק הנהנה (דף יט.) דקדש אקשי רחמנא לתרומה וקדש גופיה אסור בהנאה כשניטמא אפילו אותו קדש שהיה מותר בהנאה קודם כמו שלמים נפקא לן שפיר מק"ו דמעשר או מהיקשא דמעשר כדאמר בפרק כל שעה (פסחים דף כד.) דא"כ מאי פריך ומה ראית ואימא ממנו אתא למעוטי קדש ולא תרומה ואם נמעט קדש מהיכא תיתי איסור תרומה[א] וי"ל דהוה גמרינן תרומה מדאיתקש לבכורים ובכורים למעשר כדאמרינן בהערל (יבמות דף עג:) ולקמן לא סמיך אק"ו אלא אהיקשא סמיך ומיהו קדש אתי שפיר בק"ו ממעשר כדאמרי' בפ' כל שעה (פסחים דף כד.) וליכא למיפרך שכן הד"ם ט"ב דכולהו איתנהו בקדש בר מודוי ואור"ת דמודוי לא שייך למיפרך דלא שייך וידוי גבי קדש אבל בתרומה שייך דהא אגב מעשר מתודה נמי אתרומה כדאמר[ב] וגם נתתיו ללוי זו תרומה ואין לה וידוי בפני עצמה * וא"ת אכתי היכי יליף בק"ו קדש ממעשר הא איכא למיפרך מה למעשר שכן טעון כסף צורה כדפריך בפרק בתרא דמכות (דף יז:) ואור"י דלא שייך האי פירכא אלא דוקא גבי חוץ לחומה כדהתם דבעי למילף לאוכל תודה או שלמים חוץ לחומה דלוקה ממעשר ואם תאמר הכא אסרינן הסקה והדלקה באיסורי הנאה וערלה דאסורה בהנאה[ג] ושרי ליהנות בשעת ביעור כדאמר בפרק כל שעה (פסחים כו:) ולא משכח התם עליה לרבנן דאסורים אלא בגרסיפא וצריך לדחות[ד] ולומר דשמן ובשר ותבואה חשיבי בעין טפי בשעת היסק מעלים: **כך** אתה מצווה לשרוף את התרומה. פי' בקונטרס משום דלא ליתי בה לידי תקלה לפי טעם זה נראה דלאו דוקא שריפה אלא ה"ה שאר ביעור וכן פירש בהדיא גבי עוברין[ה] ול"נ דבסוף תמורה (דף לג:) קתני תרומה טמאה בהדי הנשרפין וקתני התם הנשרפין לא יקברו על כן נראה דשריפה דוקא משום דדמיא לקדש * ומדרבנן א"נ מדאורייתא מדאיקרי קדש[ו] ואם תאמר דאמר בספ"ק דפסחים (דף כ:) גבי תרומה טמאה שנעשה זילוף הא תנן בתמורה הראוי לקבורה פירוש כגון משקין ויש לומר דלא קאי אלא אערלה וכלאי הכרם ולא אתרומה דשרי' בהנאה[ז]: (תמורה דף לג. ושם) **אחת** תרומה טמאה ואחת תרומה טהורה. ואף על גב דדריש רבי אליעזר אחת תרומה טהורה ואחת תלויה יעשנה במקום המולגע ולא במקום המורפה דאסור לגרום לה טומאה התם דריש משמרת תרומותי משמע שתי תרומות צריכות שימור דהיינו טהורה ותלויה והכא דריש מלך: **שכן** פנקעב"ס. תימה דאלו לאתשוי נמי דחמירי קדשים מתרומה בהא העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל[ח] בקדשים[ט]: **פגול.** היינו חישב לאוכלו חוץ למקומו ובכלל זה הוי אוכל חוץ לחומה דלוקה בקדשים ונותר היינו חישב לאוכלו חוץ לזמנו והוי נותר בכלל זה והוי האי פיגול ונותר כי ההוא דאם עון פיגול הוא הרי כבר נאמר לא יחשב ואם עון נותר כו' (פסחים דף טז:) ולא כמו פיגול שבכל הש"ס דקרי פיגול דחישב לאוכלו חוץ לזמנו דהיינו נותר דהכא: **כרת.** שאינו מגיע לששים שנה שהוא מיתת כל אדם כדמשמע בשילהי מ"ק (דף כח. ושם) דאמר התם רב יוסף כי הוה בר שיתין שנין עבד יומא טבא לרבנן אמר השתא נפקי לי מכרת א"ל אביי נהי דנפק מר מכרת דשני מי נפק מר מכרת דיומי מי נפק מר פירוש כדאמר התם מת ביום א' מיתה של זעם שנים מיתה של בהלה שלשה מיתה של כרת ומיתה בידי שמים אין לה זמן קבוע אלא שמת בשביל עון זה אפי' אין בידו עון אחר ואפי' למ"ד (לקמן דף נה:) יש מיתה בלא חטא בשביל עון זה יקצרו ימיו ומיהו בירושל'[י] קאמר דכרת אינו מגיע לחמשים ומפיק לה מאל תכריתו את שבט הקהתי וגו' וזאת עשו להם וחיו[כ] פי' אמרה תורה עשו להם תקנה שלא ימותו בעבודתן קודם חמשים וכתיב אל תכריתו משמע כרת היינו שמת קודם חמשים ומיתה האמורה בתורה דקאמר התם היינו[ל] שמת עד ששים[מ] דכתיב[נ] במדבר הזה יתמו ושם ימותו ולא נגזרה גזירה אלא על בני עשרים שימותו קודם ארבעים[ס] וקרי לה מיתה אבל זרעו אומר ריב"א דאין נכרת[ע] אלא בהנהו דכתיב בהו ערירי ואין נראה לר"ת דהא בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נה.) קאמר ערירי דכתב רחמנא גבי דודתו למה לי לכדרבא כו' ואי אין זרעו נכרת אלא דוקא בהנהו דכתיב ערירי[פ] מאי קבעי[צ] והא דלא קאמר במועד קטן (דף כח. ושם) נהי דנפק מר מכרת דשני מי נפק מר התם מיירי כשאין לו בנים קטנים ודוקא קטנים נענשים בעון אביהם ולא גדולים כדמשמע בפירקין (דף לב:) ומיהו קשה דבתולת כהנים[ק] ממעט אשת אח מן האם מכרת מדכתיב אשת אחיו נדה היא[ר] מה נדה יש לה היתר אף אשת אח דיש לה היתר דהיינו מן האב דשריא כשאין לו[ש] בנים ובכולי הש"ס משמע דיש בה כרת כמו בשאר עריות דהא מני לה גבי חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן[ת] ולפירוש ריב"א אתי שפיר דקמלינן למימר דממעט לה מעריריי ואין להאריך [וע"ע תוספות יבמות ג. ד"ה אשת]:

תתן

מסורת הש"ס
עם תוספות

א) [ביצה ח:], ב) עיין ויקרא ז יט, ג) תמורה לג:, ד) בכורות לג. ע"ש יבמות דף עג. ע"ש, ה) [יבמות שם. ולקמן סו.], ו) יבמות עג:, ז) [פסחים כד.], ח) עיין תוס' לעיל כד: ד"ה לפי, ט) מעילה ח., י) ויקרא כב, יא) זבחים קו., יב) כמו מילה לקמן קלב ע"א, יג) [במעשר שני פ"ה מ"י], יד) עיין תוס' פסחים כב. ד"ה מנין, טו) פסחים מו. ד"ה כיצד, טז) עיין קידושין סט ע"ב, יז) [ועי' תוספות פסחים כ: ד"ה לאו], יח) יבמות עד:, יט) פרק ב דבכורים ה"א, כ) במדבר ד יח-יט, כא) במדבר יד לה, כב) קדושים פי"ב ה"ח, כג) ויקרא כ כא, כד) יבמות דף ב., כה) לקמן דף קלג., כו) יבמות ח ע"א.

* * *

תוספות ישנים

א) וע"כ אית ליה לרבא דיו"ט עשה ול"ת הוא דאי לא הוי אלא ל"ת גרידא אמאי מוקי קרא אמילתא דליכא ק"ו ולוקמא בנותר או בשאר דליכא ק"ו. ומיהו קשה אכולהו ק"ו איכא למיפרך שכן טיהנים נבפים כבאנשים תאמר במילה שאינה נוהגת אלא באנשים וליכא למימר עולא דליי תוכים דקראה לכ"ע ביו"ט. וא"ת בפרק ר' אליעזר דמילה (ס) דבעי למילף מילה שלא בזמנה דלא דחי יו"ט מזוקים מטמא וללאי מעולת שבת והיכא בעי למילף הא מילה איכא ק"ו:

ב) אע"ג דהוקשו כל עריות זה לזה (ס) דילמא קרא אתא לאשמועינן כי כבולים הכלים כאחד:

* * *

תורה אור השלם

א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק עוֹלָם: [במדבר יח, ח]

ב) לֹא אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְיָ אֱלֹהָי עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי: [דברים כו, יד]

* * *

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

* * *

הגהות וציונים

א] בכת"י נוסף הוא (וכ"ה ברש"י ובחי' הר"ן ולקמן דף קלג ע"א): ב] בדפוס שונצינו רבי' ובר"ח ורשב"א וכת"י רבא וז"ל הרשב"א לא ידעתי מה היתה תשובתו של רבא בהא דלא הול"ל אלא משום דרב נחמן א"נ משום דרבי אבהו וצ"ע, ועיין שפ"א דצ"ל ואמר רב ומהקושי' היא ובחי' הגמ' צ"ל אמרה תורה בלא וי"ו: ג] צ"ל כרת ואסור לאונן וכן איתא ביבמות וכן גירסת התוס' כאן (דבש תמר): ד] בכת"י ואפי' אבל בזמנו: ס] צ"ל הניתר (גליון) כ"ה ברש"י: ו] צ"ל דיו"ט (חכ"מ): ז] כאן קאי התוס' ישנים ובדפוסים הקודמים מצויין לעיל בתחלת העמוד לפני 'דאית ליה לרבא': [illegible] מהרש"ל: [illegible] צ"ל וצריך לדחוק (ב"ש, וכ"ה בתוס' הרא"ש): [illegible] ביבמות: [illegible] וכו' [illegible] לא חשיב משום דמהאי טעמא גופא נפקא לן [illegible] התם דהיינו (רש"ש): [illegible] קודם ששים: [illegible] ס"א נכרת (חכ"מ): [illegible] עי' תוס' יבמות נה ע"א ד"ה דכתב [illegible] להריב"א אתי שפיר קושית הגמרא שם: [illegible]

עין משפט
נר מצוה

פא א ב מיי' פ"ב מהל' תרומות הי"ד וסי"ח ה"ל טוש"ע י"ד סימן שלא סעי' סג"ה:

* * *

גליון הש"ס

תוס' ד"ה **הא בחול** וכו' **וא"ת אכתי** היכי יליף בק"ו. עיין זבחים קא ע"א תוס' ד"ה ומה מעשר: שם ד"ה **כך אתה מצווה** וכו' **ומדרבנן אי נמי מדאורייתא מדאיקרי קדש.** עיין פסחים פב ע"ב תוס' ד"ה אבל נטמא ול"ע:

* * *

רבינו חננאל

שלך תהא להסקה תחת תבשילך להנות ממנה ור' יוחנן אמר מהכא לא בערתי ממנו בטמא (מן המעשר) ממנו אינו מבעיר בטמא אבל מבעיר בשמן תרומה שנטמאה: **ואקשינן** אמאי קא מרבית תרומה להנאה תרבה קודש שנטמא שמותר להנות ממנו ודחי' (קאי') ק"ו הוא ומה מעשר הקל (יום) [אם] נטמא אסור בהנא' קדש החמור לא כ"ש. **אי הכי** תרומה נמי נימא ק"ו ותהיה אסורה בהנאה ודחי הא כתיב במעשר ממנו מכלל שיש אחד שמותר בהנאה כו'. **ומייתינן** בק"ו הקדש שכן חומר מן התרומה כי הקדש יש בו חומרא שנעשה פיגול ונותר כי בשר הוא וקבוע לו זמן לאכילתו ואם עבר [הזמן] נעשה נותר והאוכל קודש וטומאתו עליו חייב כרת והנהנה מן הקדש מביא קרבן

* * *

רב נסים גאון

שלא בזמנה יו"ט אינה דוחה אלא בזמנה ואמרי' (שם דף קלג) מנא הני מילי אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה (שמות יב) לא תותירו ממנו עד בוקר וכו'. **והכין** כתב אדונינו האיי גאון בפירושיה מילה אינה דוחה יו"ט אלא בזמנה ומי שעבר שמיני שלו אינו ניטול ביו"ט ותנן (שבת דף קלז) קטן נימול לח' לט' לי' לי"א לי"ב ותני בה יו"ט אחר שבת נימול לי"א ואפי' יו"ט שני אינה דוחה דקתני ב' ימים טובים של ראש השנה נימול לי"ב מהני מילי ושמעתא דעיקר דילה בגמ' דכיצד צולין (פסחים דף פג) דתנן העצמות והגידים והנותר כו' שאין דוחה לא את השבת ולא את יו"ט ואיתמרו בה הני ד' טעמי וקאמר רבה מילה הבאה שלא בזמנה לא דחיא יו"ט מק"ו והיכי דאמי מה עצמות וגידים ונותר דפסח לא דחו ועולת חול לא דחיא יו"ט מילה שלא בזמנה לא כל שכן. **ושמעתי** בה פירוש אחר בפנים אחרות והכין איתמר לבדו ולא מילה שלא בזמנה הבאה בק"ו הראה כי המילה שלא בזמנה ביו"ט הייתי סבור שהיא מותרת מק"ו והיה לי לומר (א"ב) [דמה] עשיית אוכל נפש שהוא רשות כגון שחיטה ובישול ואפייה פטורה רחמנא עשייתו ביו"ט מילה שלא בזמנה שהיא מצוה לא כל שכן שתעשה ביו"ט [illegible] לבדו להודיענו כי אוכל נפש לבדו מותר לעשותו ביו"ט ולא מילה שלא בזמנה [illegible] לבדו ולולי הוא היה עולה על דעתנו כי מילה שלא בזמנה ביום טוב מותרת מקל וחומר:

ואין לה פדיון ואסורה לזרים הנך נפישן ואיבעית אימא קדש חמור שכן ענוש כרת [א]רב נחמן בר יצחק אמר קרא [א]תתן לו לו ולא לאורו מכלל דבת אורו הוא: רבי ישמעאל אומר כו': מאי טעמא אמר (א) רבא מתוך שריחו רע גזרה שמא יניחנה ויצא אמר ליה אביי ויצא אמר ליה שאני אומר [א]הדלקת נר בשבת חובה דאמר רב נחמן בר רב זבדא ואמרי לה אמר רב נחמן בר רבא אמר רב הדלקת נר בשבת חובה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר [ב]מצוה מאי מצוה דאמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של ר' יהודה בר אלעאי ע"ש מביאים לו עריבה מלאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין[א] [ה]ודומה למלאך ה' צבאות והיו תלמידיו מחבין ממנו כנפי כסותן אמר להן בני לא כך שניתי לכם [ו]סדין בציצית בית שמאי פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כדברי בית הלל ואינהו [ג]סברי גזירה משום כסות לילה: [ב]ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה מאי ותזנח משלום נפשי אמר ר' אבהו זו הדלקת נר בשבת נשיתי טובה אמר רבי ירמיה זו בית המרחץ (ב) (אמר רבי יוחנן[ב]) זו רחיצת ידים ורגלים בחמין ר' יצחק נפחא אמר זו מטה נאה וכלים נאים שעליה ר' אבא אמר זו מטה מוצעת ואשה מקושטת לתלמידי חכמים: ת"ר איזה עשיר כל שיש לו נחת רוח בעשרו דברי רבי מאיר: סימן[ג] מ"ט ק"ס: רבי טרפון אומר כל שיש לו ק' כרמים ומאה שדות וק' עבדים שעובדין בהן רבי עקיבא אומר כל שיש לו אשה נאה במעשים רבי יוסי אומר כל שיש לו בית הכסא סמוך לשולחנו [ט]תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר [ד]אין מדליקין בצרי מאי טעמא אמר רבה מתוך שריחו נודף גזרה שמא יסתפק ממנו אמר ליה אביי לימא

ואין לה פדיון. להוציאה לחולין. אבל קדש יש קדש שנפדה כגון שהומם לפני שחיטה: **ואסורה לזרים.** לעולם. אבל קדש יש קדש שמותר לזרים לאחר זריקה כגון מעשר בהמה ותודה ושלמים: **הנך נפישן.** בשס[ד]: **כרת.** עדיפא דאית בה תרי * חומרי ימיו נכרתין והולך ערירי: **ראשית דגנך תתן לו ולא לאורו.** מכאן שאין תורמין מן הטמאה על הטהור[ה] דכתיב תתן לו דבר הראוי לו לאכול ולא לתת לאורו להסיק ומדאיצטריך למעוטי מכלל דבת אורו היא להסקה: **ויצא.** מאי איכפת לן: **חובה.** כבוד שבת הוא שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא בפרק בתרא דיומא (דף עה:): **רחיצת ידים ורגלים ערבית.** ליל שבת[ו]: **בסדינין המצוייצין.** סדינים של פשתן ונתן ציצית של תכלת כלאים אלא שמותר מן התורה דדרשינן סמוכין לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך (מנחות פ"ד לט.): **מחבין ממנו כנפי כסותן.** שהיו להם סדינים שאין מצוייצין: **בית שמאי פוטרין.** ואף על גב דציצית חובה הוא בכל טליתות שיש לו לאדם ואפילו מונחים בקופסא[ז] הני דפשתן פוטרין משום דכלאים לא שרא רחמנא דלא דרשי סמוכין: **וב"ה מחייבין.** דדרשי סמוכין: **ואינהו סברי.** [תלמידיו] שהיו אוסרין סבור[ח] נהי דהלכה כב"ה וחייבין מדאורייתא מיהו [רבנן] גזור בהו משום כסות לילה שמא יהא לו כסות שמיוחד ללילות ויטיל בו ציצית ונמצא לובש כלאים שלא במקום מצוה דכסות לילה לא מיחייב בציצית דכתיב[ט] וראיתם אותו[י] וביבמות[כ] פרכינן וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה לפטור את החייב ומשני שב ואל תעשה שאני: **הדלקת נר בשבת.** שלא היה לו ממה להדליק ובמקום שאין נר אין שלום שהולך ונכשל (ג) והולך באפילה: **איזהו עשיר.** נפקא מיניה למטרח להדורי אמילתא: **נחת רוח בעשרו.** שמח בחלקו[ל] אם מעט אם רב: **שעובדין בהן.** בשדות עבודה הצריכה להם: **שמא יסתפק ממנו.** ותניא בתוספתא[מ] הנותן שמן לנר חייב משום מבעיר והמסתפק חייב משום מכבה במסכת ביצה בגמרא דיום טוב (דף כב.):

שהוא

תתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא. ואם תאמר מידי ולא לאורו כתיב אימא תתן לו ולא דבר שאין ראוי לו כלל וי"ל דאם כן לא לכתוב אלא תתן דאין נתינה פחות משוה פרוטה [ח]מדכתיב לו משמע לו ולא לאורו:

הדלקת נר בשבת חובה. פי' במקום סעודה דחובה היא שיסעוד במקום הנר משום עונג אבל מהדלקת נר גופיה לא הוה פריך אביי דפשיטא דחובה היא דהתנן (לקמן דף לא:) על ג' עבירות נשים כו' על שאינן זהירות בהדלקת הנר:

חובה. לגבי רחיצת ידים (ד) בחמין קרי ליה חובה דלא הוי כל כך מצוה ומים אחרונים קרי ליה חובה[כ] משום סכנה דמלח סדומית וסהרגו הנפש[ל] ומיהו טפי מן הראשוני' יש שרוצים לומר דאין לברך אהדלקת נר מדקרי ליה חובה כדאמרינן (חולין קה.) מים אחרונים חובה ואין טעונין ברכה ואומר ר"ת דשיבוש הוא דלא דמי למים אחרונים דלא הוי אלא להצלה בעלמא אבל הדלקת נר היא חובה של מצות עונג שבת וכמה חובו' הן דטעונין ברכה ומה שאומר טעם אחר שלא לברך משום שאם היתה מודלקת ועומדת לא היה צריך לכבותה ולחזור ולהדליקה ולא להדליק אחרת אין נראה דהא גבי כיסוי הדם (שם פז.) אם כסהו הרוח פטור מלכסותו אפ"ה כשמכסה צריך לברך וכן נולד מהול איכא למ"ד[מ] דאין צריך להטיף ממנו דם ברית וכשאר מילה בשילהי פר' ר' אליעזר דמילה (לקמן דף קלו:) המל אומר כו' ובסדר רב עמרם יש המדליק נר בשבת מברך אשר קדשנו כו' ועוד נראה לר"ת שאם היה הנר מודלק ועומד שצריך לכבות ולחזור ולהדליק כדאמר ליה ההוא סבא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר (לעיל דף כג:):

[ז]מתוך שריחו רע. ואף על גב דנפט נמי ריחו רע כדאמר בפ"ק (דף יב:) הא במשחא והא בנפטא ובפרק אמר להם הממונה (יומא דף לט.) בא למדוד נפט אומרים לו מדוד לעצמך אין ריחו רע כמו עטרן:

סדין בציצית ב"ש פוטרין. פירש בקונטרס ב"ש לא דרשי סמוכין והא דלא קאמר אוסרין משום דסברי בעלמא כלי קופסא חייבין בציצית[ט] והכא פטירי ולא שייך למיתני בהו אוסרין ובסיפא דהך ברייתא קתני בפ' התכלת (מנחות דף מ.) א"ר אליעזר[י] כל המטיל תכלת בסדינו בירושלים אינו אלא מן המתמיהין אמר ר' אם כן למה אסרוה פי' א"כ[כ] (כל אותן) שמתמיהין עליו למה עושין כן כיון דהלכה כב"ה ומשני גזרה שמא יקרע סדינו כו' ועוד מתרץ גזרה משום כסות לילה ופירש"י בתשובה אחת שלא גזרו אלא על התכלת אבל במינו חייב והא דא"ל[ל] מלאכא לרב קטינא סדינא בקייטא סרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה היינו ציצית מן המובחר מה תהא עליה אבל ציצית במינו היה עושה ובשמעתין נמי היה להם ציצית של מינו והיו מתמיהים מר' יהודה לפי שהיה מחייב לעשות תכלת והיה סבור שעושין כב"ש מדאורייתא ואינהו סבור אפי' לב"ה אסור מדרבנן משום כסות לילה וקשה לר"י דבפרק התכלת (שם דף מא.) מהדר לאתויי דציצית חובת טלית הוא מחסידים הראשונים משארגו בנגד ג' היו מטילין בו ציצית ודמי לה ולמאי לא מייתי מהכא דלא קתני אוסרין ועוד דבה"ג פוסק דחובת גברא הוא מדמברכינן להתעטף בציצית ועוד דאמרינן בפ"ק דיבמות (ד' ד.) גבי כלאים בציצית דאפילו מאן דלא דריש סמוכין בעלמא במשנה תורה דריש ואין יתכן לומר דב"ש לא דרשי סמוכין ועוד[מ] דרב עמרם גאון פוסק כב"ש בששה דברים וחשיב הך בהדייהו ועוד אמאי נקט סדין בציצית הוה ליה למנקט כלאים בציצית ונראה לר"ת דכ"ע דרשי סמוכין וב"ש פטרי מדרבנן משום כסות לילה או משום שמא יקרע ופטרי אפילו ממינו מדקתני סדין בציצית ולא קתני סדין בתכלת כדאמר ר' אליעזר כו' ודוק כל המטיל תכלת בסדינו כו' וב"ה מחייבין אפי' תכלת דלית להו הנהו גזרות דב"ש וכב"ה קי"ל כדמוכח בסיפא דהך ברייתא והשתא ניחא דרב קטינא שלא היה לו ציצית כלל וכן תלמידיו של רבי יהודה לא היה להם כלל ציצית דסברי כב"ש ואומר ר"ת דאין לעשות טליתות של פשתן ולעשות בו ציצית אפילו מינו דכב"ה קיימא לן דפטרי והמברך מברך ברכה לבטלה[נ]: **גזירה** משום כסות לילה. מדנקט סתמא דב"ש האי טעמא ולא נקט טעמא שמא יקרע משמע דקי"ל כרבי שמעון דפוטר כסות לילה בפ' התכלת (מנחות ד' מג.) וכן משמע בפ"ב דברכות (ד' יד:) דאמר במערבא לא היו אומרים פרשת ציצית בלילה אלא מתחילין דבר אל בני ישראל אמר אביי כיון דאינהו מתחילין אנן נמי מתחלינן וכיון דמתחלינן מסיימינן משמע דמודו כולהו דאין מצות ציצית בלילה ולכך נשים פטורות מן הציצית ורב יהודה ורב עמרם דהוו רמי תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה בהתכלת (ד' מג.) ובפרק קמא דסוכה (ד' יא. ושם) משום דסברי דהויא מצות עשה שלא הזמן גרמא לא קיימא לן כוותייהו דהא משמע שהם דווקא היו עושין ולא האחרים ובפרק קמא דקדושין (ד' לג:) תנו רבנן מצות עשה שהזמן גרמא סופר ולולב סוכה וציצית:

ולימא

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) פסחים לג., ב) מנחות מ. עדיות פ"ד [מ"י], ג) [תוספתא פרק ב], ד) תרומות פ"ב מ"ב, ה) מנחות דף מא., ו) במדבר טו לט, ז) לקמן כז., ח) [דף ל:], ט) אבות פ"ד מ"א, י) [פרק י"ב], כ) [חולין קה:], ל) חולין קה., מ) [לקמן קלו.], נ) [שם מה.], ס) [וע"ע תוספות יבמות ד: ד"ה כולהו ותוס' מנחות מ. ד"ה סדין].

◆

תורה אור השלם

א) רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ: [דברים יח, ד]

ב) וַתִּזְנַח מִשָּׁלוֹם נַפְשִׁי נָשִׁיתִי טוֹבָה: [איכה ג, יז]

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה מתוך שריחו: (ב) שם זו בית המרחץ רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן זו רחיצת: (ג) רש"י ד"ה הדלקת וכו' ונכשל (והולך), תא"מ ונ"ב פ"א ואוכל: (ד) תוס' ד"ה חובה לגבי רחיצת ידים ורגלים בחמין דלא הוי כל כך מצוה קרי ליה חובה ומים אחרונים:

◆

ליקוטי רש"י

ואין לה פדיון. לתרומה אבל תלוי פדיון לקדש עד שלא קודש כלל ותרומה אסורה לזרים אבל קדשים קלים מותרים לזרים [יבמות עג:]. להיות ניתנת לאכילה לישראל [illegible]

עין משפט
נר מצוה

כב א מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה א' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסג סעיף ב:

כג ב מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה ה' סמג עשין ל טוש"ע א"ח סי' רס סעיף א:

כד ג מיי' פ"ג מהלכו' ציצית הלכה ז סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' יח סעיף ב:

כה ד מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף ב:

◆

גליון הש"ס

גמרא ודומה למלאך ה' צבאות. עיין קדושין דף עב ע"א ברש"י ד"ה דומים למלאכי השרת: רש"י ד"ה כרת **עדיפא דאית בה תרי** וכו'. עיין בהרע"ב פ"ט דסנהדרין: תוס' ד"ה תתן לו וכו' **דאין נתינה פחות משוה פרוטה.** עיין גיטין דף כ ע"א תוספות ד"ה דלמא:

◆

רבינו חננאל

מעילה והוא קרבן לפיכך אסור לאונן משא"כ בתרומה כי לא תמצא מאלו כולן בתרומ' אע"פ שהתרומה יש בה מיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו והנהנה ממנה משלם אותה וחומשה ואין לה פדיון ואסורה לזרים מה שאין כן בקודש כי השלמים מותרין לישראל שאין זרים ואם נפסלו א) יש להן פדיון אפי' חומרות דקודש נפישי: אמרו משמיה דרב הדלקת נר בשבת (חנוכה) [חובה] וכן אמר רבא הדלקת נר בשבת (חנוכה) [חובה] ב) ורב חנן אמר אפילו רחיצת ידים ורגלים בחמין חובה ממנהגו של רבי אלעאי ור"א רחיצת ידים ורגלים בחמין מצוה: סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כב"ה: ותזנח משלום נפשי זו

חשק שלמה
על רבינו חננאל

א) נ"ל אם נפסלו ע"י מום קודם פדיה [illegible]: ב) [illegible]

רב נסים גאון

אינהו סבור גזירה משום כסות לילה. עיקר דילה בגמ' מנחות בפ' התכלת (דף מ) דתנו רבנן סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין והלכה כב"ה וכו' ר' זירא אמר גזירה משום כסות לילה:

הגהות וציונים

א] עיין בטור (מהדו' הדרת קודש) או"ח סימן רס ובהגהות והערות שם אות א שהרחבה ראשונים גורסים המצוייצין בורין: ב] צ"ל ר' יוחנן אמר (גליון) ובכתבי אי' כבי' הב"ח: ג] נראה דסימן זה היינו שמות התנאים המוזכרים בברייתא רבי מאיר, רבי טרפון, רבי עקיבא, רבי יוסי, וצ"ל לפני "ת"ר": ד] נדצ"ל בשתים: ה] צ"ל כתוב בערב שבת (מגנזי הגר"א מכת"י): ו] נדצ"ל סבורין [illegible]: ז] דיבור זה צ"ל קודם ד"ה הדלקת: ח] א"ר אליעזר ב"ר צדוק (כ"ה בגמ' שם ובסוה"ד כאן): ט] א"כ כיון דהל' כב"ה למה עושין כן שמתמיהין עליו כצ"ל מהרש"א, ובכת"י אי' א"כ שמתמיהין עליו למה אסרו כיון דהלכה כב"ה (גליון): י] בכת"י ועוד קשה לר"ת:

לימא מר מפני שהוא עף חדא ועוד קאמר חדא מפני שהוא עף ועוד גזירה שמא יסתפק ממנו ההיא חמתא דהות סניאה לה לכלתה אמרה לה זיל איקשיט במשחא דאפרסמא אזלא איקשיט כי אתת אמרה לה זיל אתלי שרגא אזלא אתלא שרגא אינפח בה נורא ואכלתה: [א]ומדלת הארץ השאיר נבוזראדן רב טבחים לכורמים וליוגבים כורמים תני רב יוסף אלו מלקטי אפרסמון מעין גדי ועד רמתא יוגבים אלו ציידי חלזון מסולמות של צור ועד חיפה: ת"ר [א]אין מדליקין בטבל טמא בחול ואצ"ל בשבת כיוצא בו [ב]אין מדליקין בנפט לבן בחול ואצ"ל בשבת בשלמא נפט לבן מפני שהוא עף אבל טבל טמא מאי טעמא אמר קרא [ב]ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי [א]בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה טמאה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך: גופא ר"ש בן אלעזר אומר אין מדליקין בצרי וכן היה רבי שמעון בן אלעזר[א] אומר [ב]צרי אינו אלא שרף מעצי הקטף [ג]ר' ישמעאל אומר כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו ר' ישמעאל[ב] בן ברוקה אומר אין מדליקין אלא ביוצא מן הפרי ר' טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד עמד רבי יוחנן בן נורי על רגליו ואמר מה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמין ומה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים ומה יעשו אנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות ומה יעשו אנשי קפוטקיא שאין להם לא כך ולא כך אלא נפט אלא [ג]אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין ומדליקין בשמן דגים ובעטרן רבי שמעון שזורי אומר מדליקין בשמן פקועות ובנפט סומכוס אומר כל היוצא מן הבשר אין מדליקין בו אלא בשמן דגים סומכוס היינו ת"ק איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב [ד] ולא מסיימי [ה]תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר [ד]כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מפשתן אמר אביי

ר'

שהוא עף. ונדבק בכותלי הבית ומדליק את הבית: **חמתא.** חמותה[ג]: **איתלי שרגא.** הדלק את הנר: **עד רמתא.** שם מקום: **לכורמים.** לשון מאספים כמו כורמים עליו את הכלים לקמן בפרק רבי עקיבא (דף פח:): **וליוגבים.** לשון יקבים שעולין ופולטין את החלזון להוציא דמו כדאמרן בפרק כלל גדול (לקמן דף עה.) והניחם נבוזראדן ללבושי המלך: **סולמא דצור.** מעלה הר וקצרה המסילה וגבוהה וקורין אותה פוייאל"ה: **אין מדליקין בטבל טמא.** וכ"ש בטהור. ולקמיה מפרש טעמא: **מה תרומה טהורה.** שהיא לאכילה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך ומקמי הכי אסירא שהרי טבל במיתה לאוכלה אף תרומה טמאה אע"פ שאין אתה אוכלה אלא מסיקה אסור להסיקה בטבלה: **אין מדליקין בצרי.** כדמפרש לעיל ועוד כדקתני ואזיל דאינו בא מן הפרי אלא מן העץ שרף בעלמא והוה ליה כופת ואינו נמשך. לישנא אחרינא וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר כו' לאו טעמא למילתיה יהיב אלא הכי קאמר ועוד היה אומר דבר אחר בצרי[ו]: **עצי הקטף.** כך שמם: **מן הפרי.** לאפוקי שמן דגים ועטרן וצרי[ז]: **אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין בהן.** כגון פסולי שמנים דמתניתין: **ומדליקין בשמן דגים.** ואע"ג דדמי לחלב ואינו יוצא מפרי: **ובעטרן.** ואע"ג דמוספת קאתי: **סומכוס היינו ת"ק.** רבי יוחנן בן נורי דפסיל כל הנך דמתניתין וחלב אימעי בכללייהו דהוא יוצא מן הבשר ואכשר בשמן דגים: **איכא בינייהו דרב ברונא.** דאמר צריך לתת לתוכו שמן כל שהוא אי נמי לאכשר חלב מהותך בתערובת שמן כל שהוא. חד מהנך תנאי סבר לדרב ברונא דחלב ניתר בתערובת אבל שמן דגים אפילו בעיניה וחד סבר שמן דגים על ידי תערובת אבל חלב כלל וכלל לא: [ח]**אין בו משום שלש על שלש.** לקבל טומאה בג' אצבעות: **יוצא מן העץ.** כמו קנבוס ולמר גפן: **ומסככים בו.** סוכה ואוהל ואינו מקבל טומאה דאין מסככין בדבר המקבל טומאה כדילפינן במסכ' סוכה (דף יב.) מגורן ומיקב: **חוץ מפשתן.** דילפינן לקמן[ט] דאיקרי עץ ומקבל טומאת נגעים אפילו אוגין שבו כדלקמן[י] הלכך אין מסככין באוגין:

ולימא מר מפני שהוא עף. ויהא בהול על ממונו ויבא לכבות תימה דה"ל למימר אפילו בחול נמי ליתסר כדאמר לקמן דאין מדליקין בנפט לבן אפילו בחול מפני שהוא עף:

חדא ועוד קאמר. וקשה לר"י דתניא בסמוך הצרי אינו אלא שרף מעצי הקטף משמע דהטעם לפי שאינו נמשך אחר הפתילה[כ] ומה הוצרך לבדות הטעם מדעתו[ל]:

אין מדליקין בטבל טמא. פירש בקונטרס וכ"ש בטבל טהור ואין נראה דלא הוי כ"ש דמהיכא תיתי אלא ה"ה בטבל טהור דילפינן טבל טהור מטבל טמא מה טבל טמא אין לך בו שום הנאה של כילוי אלא מהרמה ואילך אף טבל טהור כן אבל הנאה שאינה של כילוי שרי דלא מצינו בשום מקום שיהא טבל אסור בהנאה ומהכא נמי ילפינן כהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה (יבמות פ"ז דף סו:) דהנאה של כילוי אסורה לזרים אבל שאר הנאות שרי דתנן בפרק בכל מערבין (עירובין דף כו:) דמערבין לישראל בתרומה[מ]:

רבי ישמעאל אומר כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו. הא דלא קתני אלא פשתן כדקתני במתני'[נ] משום דמתניתין איירי בפסול פתילות והכא איירי בפסול שמנים קשה לרשב"א דרבי ישמעאל דתני במתני' דאין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת משמע שנמשך אחר הפתילה יפה אלא דגזרינן שמא יניחנו ויצא כדמפרש לעיל[ס] והכא משמע כל היוצא מן העץ אינו נמשך אחר הפתילה ועטרן יוצא מן העץ הוא דהוא פסולתא דזיפתא כדאמר לעיל[ע]:

רבי שמעון שזורי אומר מדליקין בשמן פקועות ובנפט. קשה לרשב"א[פ] מה בא לומר רבי שמעון שזורי דהא לרבי יוחנן בן נורי נמי מדליקין בהן מדקאמר אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין משמע דוקא הנהו אבל שמן פקועות ונפט מכשיר ועוד דנפט מכשיר בהדיא רבי יוחנן ואין לומר דרבי שמעון שזורי איירי בנפט לבן דהא אפי' בחול אמר לעיל אין מדליקין בו ואי גרסינן אין מדליקין במילתיה דרבי שמעון שזורי אתי שפיר:

איכא בינייהו דרב ברונא. פירש בקונטרס דחד מינייהו סבר דחלב מהותך שרי בתערובות אבל שמן דגים אפילו בעיניה וחד סבר שמן דגים בתערובות אבל חלב כלל וכלל לא והשתא תרוייהו לא סברי בכולה מילתא כרב ברונא ולא משמע הכי ובקונטרס דחק לפי שפירש במתניתין[צ] דשמן דגים היינו קרבי דגים שנימוחו ונראה לר"ת דשמן דגים היינו שמן שבא מעינו של דג כדאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עג:) נגדו מגלגלתא דעינא תלת מאה גרבי מישחא ובשמן דגים מודה רב ברונא דשרי בעיניה והשתא חד מינייהו סבר לגמרי כרב ברונא:

ולא מסיימי. ולא שייך הכא תנא כתרא לטפויי אתא[ק] דמוכח קצת דת"ק להחמיר מדקאמר אין לך אלא מה כו' ומדליקין בשמן דגים ובעטרן משמע דווקא הנך מדנקט לפרושי ולא פי' נמי לדרב ברונא:

אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מפשתן. קשה לריב"א דמשמע דפחות משלש על שלש מסככין אפי' בשל פשתן ובפ"ק דסוכה (דף יא.) אמרינן סיככה במטלניות שאין בהן שלש על שלש פסולה ותירץ דהתם איירי דבאות מבגד גדול שכבר היו ראויות לקבל טומאה אבל הכא איירי בהנהו שלא היה בהם מעולם שלש על שלש וקשה לרשב"א דאפי' אם לא נארג בו מעולם שלש על שלש מקבל טומאה כדאמר בפרק במה אשה (לקמן דף סג:) אריג כל שהוא טמא ואין מסככין בו וי"ל דהתם איירי כשאין בדעתו לארוג בו יותר והכא איירי כשיש בדעתו לארוג בו יותר הלכך אם אין בו שלש על שלש טהור:

רבי

עין משפט
נר מצוה

טו א מיי' פ"ו מהלכות מעשר הל' ג טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קטו:

טז ב מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה י:

יז ג מיי' שם הלכה יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף ו:

ד מיי' פכ"ב מהלכות כלים הלכ' א:

תורה אור השלם

א) וּמִדַּלּוֹת הָאָרֶץ הִשְׁאִיר נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים לְכֹרְמִים וּלְיֹגְבִים: [ירמיה נב, טז]

ב) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק עוֹלָם: [במדבר יח, ח]

ליקוטי רש"י

[שייך לדף כה:]

גזירה משום כסות לילה. שאינה נוהגת אלא ביום דכתיב וראיתם אותו פרט לכסות לילה [ברכות יב.]. שמא יתכסה בו בלילה דפטור מציצית שנאמר וראיתם אותו והכתיב פרט לכסות לילה ונמצא נכנס מכלאים שלא בשעת מצוה [מנחות שם]. ואי קשיא כיון דמדאורייתא חייב היכי מצו רבנן לעקור דבר מן התורה ולמיפטריה מציצית משום גזירה (סיון) הא אוקימנא ביבמות בפרק האשה רבה (צ:) ומפנינן לכל דבר שאמרו לך בית דין שב ולא תעשה מצות עשה זו שמבטלה ולאו טעם לדבריהם אין זה עוקר דבר מן התורה דממילא מיעקר ולא איהו עקר לה בידים [שם]. דמדאורייתא שרי דכתיב (דברים כב) לא תלבש שעטנז אבל גדילים תעשה לך וגזור רבנן משום כסות לילה שפטור מן הציצית והוי כלאים שלא במקום מצוה במסכת מנחות בתכלת (מ.) [יבמות צ:]. **ותזנח משלום נפשי.** שלום ביתו, והכי אמרינן לקמן ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת שאין ביתו מצטערין ליכשל בחשך [לעיל כה:]. **צרי.** שרף נוטף כדמפרש לקמן שרף [הנוטף] מעצי הקטף ושרף היינו מידי דמטפטף מן העץ וקורין גומא [כריתות ו.].

[ע"כ שייך לדף כה:]

במשחא דאפרסמא. היה גדל ביריחו ועל שם הריח היתה נקראת יריחו והוא פנג האמור בספר יחזקאל (כז) יהודה וארץ ישראל המה רוכליך בחטי מנית ופנג, כך לאותי בספר יוסף בן גוריון [כריתות סג.]. **ופנג.** לאותי בספר יוסף הכהן עץ אפרסמון הוא פנג והיו מגדלין ביריחו ועל שם ריח הטוב נקראת יריחו בלשמ"א בלע"ז [יחזקאל כז, יז]. **וליוגבים.** צודין חלזון דמתרגמינן לבי חלזון [ירמיה נב, טז]. **חלזון.** חלזון עולה מן הים להרים וצובעין בדמו תכלת ונמכר בדמים יקרים [מגילה ו.]. חלזון עולה מן הים אחד לשבעים שנה וצובעין בדמו תכלת [סנהדרין צא. עיי"ש בהגה"ש]. החלזון מן הים הוא עולה אחת לשבעים שנה ובהליכתו דמיו דומה לים [חולין סג.]. **מסולמות של צור.** מעלות הר של צור [ביצה כה.]. מעלות הר גבוה [עירובין פד.]. מסילת צור [שם פ.]. סלע הר גבוה סביב [לעלות בו לג"ג] [שם כב.]. **שרף.** [הנוטף] מעצי הקטף ושרף היינו מידי דמטפטף מן העץ וקורין גומא [כריתות ו.]. **מעצי הקטף.** פרוזיי"ל של יער כמו שאנו עושים משל שרף [לעיל כב.]. מין אילן ואין עושה פירי אלא שרף (יוצא והנוטף ממנו) וזהו פריו [נדה ח. וע"ש בתוס']. **צנונות.** צנון. **נפט.** מין שמן שריחו רע כדאמרינן בסדר יומא (לג.) כל למוד נפט אומרים לו מדוד לצמך שאין אדם רוצה לסייעו. **שמן דגים.** מקרבי דגים שנימוחו [לעיל כד:]. **ובעטרן.** פסולתא דזיפתא. לאחר שיוצא זופת מן העץ זב ממנו על ידי האור פסולת צלול כשמן והוא עיטרן [שקורין דוזי"ט בלעז כשמן] [שם כד:]. **פקועות.** דלעת מדבר. **ולא מסיימי.** אין ניכר מי אוסר ומי מתיר [שם כה:]. **חוץ מפשתן.** ולא קאמר חוץ מבגד פשתן משמע אף על גב דלאו בגד שלא נטוה כגון אוגין או נעורת ולא נארג אין מסככין באהל ומטמא בנגעים ובשרצים [לקמן כו:].

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) [לעיל דף כה. וש"נ], ב) [כריתות דף ו.], ג) תוספתא פרק ב, ד) לעיל דף כא., ה) תוספתא שם, ו) עיין לעיל יב. ברש"י ד"ה וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר, ז) כו:, ח) כלעיל כא., ט) [וע"ע תוס' מנחות סו: ד"ה כדי שתהא ותוספ' ספרי לג. ד"ה מתמטין לן], י) לקמן כז:, כ) כה., ל) כ סוע"ב, מ) לעיל כד:, נ) [ע"ש תוס' לעיל כד: ד"ה אלא בינייהו וכו'].

רבינו חננאל

הדלקת הנר בשיתי טובה זו בית המרחץ רבי יוחנן אמר רחיצת ידים ורגלים בחמין: **ת"ר אין מדליקין בטבל טמא בחול** ואין צ"ל בשבת מ"ט (בתרומה) [בב' תרומות הכתוב מדבר] מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה טמאה אין לך בה אלא משעת הרמה. **תניא** אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע שמא יניח הנר ויצא. אין מדליקין בצרי מפני שריחו נודף שמא יסתפק ממנו. ועוד מפני שהוא עף. רבי [טרפון] אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד. **א"ר יוחנן בן נורי** מה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמין מה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים ואנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות אין לך אלא השמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן וכן הלכה. **רבי שמעון בן אלעזר אומר** כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מן הפשתן. שבגד פשתן מקבל טומאה אפילו אין בו אלא שלש על שלש אצבעות ואין מסככין בו. ואתא אביי למימר כי

רב נסים גאון

איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי. [והוא] שמעתתא דאיתמרא בפירקא (דף כא.) חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו:

הגהות וציונים

א] בכריתות הנוסחא **רשב"א הצרי** אינו אלא שרף [הנוטף] מעצי הקטף ובראשונים ובכתי"י הגרסת **רשב"א** אומר הצרי וכו' כנוסח שבסידור: ב] בכתי"י ר' ישמעאל **בנו של ר'** יוחנן בן ברוקה (וכ"ה נכון, דק"ס) וכ"ה בתוספתא: ג] בדפוס שונצינו **חמות** (ונכון, דק"ס): ד] במלא הרועים הקשה דהא "עטרן וצרי" יוצא מן העץ ולמה הזכיר "יוצא מן העץ" ועיין ראש יוסף שמבאר דברי רש"י, ועיין רש"ש שמחקו: ה] דבור זה שייך אחר ד"ה יוצא מן העץ: ו] רש"י בד"ה אין מדליקין מיישב הקושיא בב' הלשונות, רש"ש: ז] [לפי מ"ש תוס' בחולין עה ע"ב ד"ה אנא כי האי ס"ל כר' דר"ש שזורי דוקא קאמר ולא בא להוסיף אלא רק בהנך דקחשיב בלחוד מכשיר ע"ש אין מקום לקושית הרשב"א ודע עוד התם בחולין הביאו תוס' במלתא דר"ש שזורי בעטרן ובנפט] (גליון):